

Lübnan 2012

Resmi Adı	Lübnan Cumhuriyeti
Başkent	Beyrut
Yüzölçümü	10.452 km ² 4.140.289 + 129.106
Nüfus	kayıt altına alınmış Suriyeli mülteci (31 Aralık 2012 itibari- yle)290
GSYH	41,35 milyar dolar
Hükümet Biçimi	Parlamenter De- mokratik Cumhuriyet
Devlet Başkanı	Mişel Süleyman
Dışişleri Bakanı	Adnan Mansur
Askeri Harcamalar	1,564 milyar dolar
Asker Sayısı	59.100

Dini Yapı

Hristiyan (Maruni, Ortodoks, Ermeni vb.)	% 41
Sünni	% 27
Şii	% 27
Dürzi	% 5
İhracat	5.662 milyar dolar
İthalat	20,38 milyar dolar

Lübnan 2012

Cenap Çakmak

[Doç. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü]

Özet

2012 yılında Lübnan Suriye krizinden ciddi bir şekilde etkilenmiştir. Suriye'deki iç çatışma, ülkedeki mezhep gerilimini üst düzeye taşımış ve kitlesel çatışma riskini arttırmıştır. Bunun sonucu olarak yer yer karşılıklılar yaşanmış ve bunlar gerginliği daha da arttırmıştır. Bununla bağlantılı olarak Hizbullah giderek güçlenmiş, bu da gerek ülke içinde ve gerekse de dışında birtakım endişelere neden olmuştur. 2012 yılı içinde Türkiye ile Lübnan ilişkileri ise nispeten düşük bir profil izlemiş ve sadece Suriye krizi ile sınırlı kalmıştır. Türkiye Suriye'deki çatışmaların ülkeye sıçramaması için önlemler almaya çalışmış, ancak bu çabaları sınırlı düzeyde kalmıştır.

Anahtar Kelimeler: Suriye krizi | Şii-Sünni çatışmaları | Şii Hilali

Lebanon 2012

Abstract

In 2012, Lebanon has been visibly affected by the ongoing crisis and civil war in Syria. The war in Syria has severely contributed to the escalation of tension in the country and had detrimental impact upon the sectarian divide, elevating the risk of massive clashes. As a result, some sporadic conflicts took place in different places in Lebanon, raising the tension. In addition, Hezbollah has become more powerful and influential in the political scene; this attracted greater attention from the domestic and international actors. The bilateral relations between Turkey and Lebanon in 2012 have remained low profile, being limited to the concerns over the Syrian crisis. Turkey has attempted to take measures to ensure that the crisis in Syria would not have spillover effect in Lebanon; however, these attempts have barely worked.

Keywords: Syrian Crisis | Shiite-Sunni Divide | Shia Crescent

Giriş

2012 yılı Lübnan açısından son derece sancılı geçmiştir denilebilir. Lübnan doğrudan doğruya bir iç çatışma yaşamamakla birlikte komşu ülke Suriye’de yaşanan gelişmelerden çok ciddi bir şekilde etkilenmiştir. Suriye krizi nedeniyle bir dönem yaşanan iç savaş benzeri karmaşanın ortaya çıkmasından endişe edilen Lübnan’da bu gerginlik zaman zaman çatışmalara dönüşmüş ancak halihazırda geniş çaplı toplumsal bir histeri seviyesine ulaşmamıştır. Bununla birlikte Suriye krizi nedeniyle Lübnan her geçen gün giderek daha da önemli hale gelen bir güvenlik problemi ile uğraşmak zorunda kalmaktadır. Sıklıkla adam kaçırmaların yaşandığı ülkede silahların pervasızca ve yine sıklıkla kullanılması, Suriye tarafından gerçekleşen sınır tecavüzleri ve bu çerçevede meydana gelen ölümler ülkede kurumların yavaş yavaş ölmekte olduğunun önemli bir göstergesi olarak görülmektedir.

Suriye güvenlik güçlerinin Lübnan topraklarına girmesi ve sınır ihlallerini defalarca tekrarlamasına rağmen Lübnan hükümetinin buna ciddi bir tepki göstermemesi devletin egemenliğini ve bağımsızlığını yavaş yavaş da olsa tehlikeye düşürmektedir. Suriye askerleri Lübnan’da çok sayıda sınır ötesi baskın gerçekleştirmiş ve bu şekilde Suriye’deki çatışma kısmen de olsa bu ülkeye taşınmıştır. Bu olaylardan birinde Suriye güvenlik güçleri Lübnan gümrüğünde çalışan bir memuru ve iki genel güvenlik görevlisini kaçırmışlardır. Yine benzer bir olayda 30 Suriye askeri Lübnan’ın doğu sınırından geçerek sivillere karşı rastgele ateş açmışlardır. Bütün bu gelişmelere karşın Lübnan hükümetinin tepkisiz ve sessiz kalması ise ciddi bir güven kaybına neden olmaktadır. Bu şekilde ortaya çıkan siyasi boşluk ise siyasi figürler ve hayır örgütleri tarafından doldurulmaktadır. Lübnan halkı Suriye’deki çatışmanın Lübnan’a sıçramasını ve radikal grupların etkili olmasını istememekte, buna karşılık hükümet gerekli önlemleri almakta yetersiz kalmaktadır.

Hükümetin kararlı ve entegre bir güvenlik yaklaşımının olmaması durumu daha da içinden çıkılmaz bir hale getirmektedir. Böylesi bir ortamda devlet kurumları ve devletin kendisi inanılırlıklarını kaybetmekte ve kitleleri kendi adaletlerini aramaya sevk etmektedir. Bu gelişmeler çerçevesinde Lübnan'ın bir başarısız devlete dönüşmekte olduğundan endişe edilmektedir. Bu çerçevede özellikle merkezi hükümetin coğrafi ülke üzerindeki kontrolü kaybetmekte olduğu, iktidar ve otorite yapısının çökmekte olduğu ve hukuk ve düzenin çökmekte olduğuna dikkat çekilmektedir. Yapılan analizlere göre de merkezi hükümetin zayıflaması ve etkisini yitirmesi dini mezheplerin daha fazla ön plana çıkmasına neden olmaktadır.

Türkiye-Lübnan İlişkileri

2012 yılı içinde Türkiye ile Lübnan arasında gözle görülür bir yakınlaşma görülmüştür. Bu yakınlaşma Lübnan'ın kendine özgü siyasi ve etnik yapısı nedeni ile siyasi alana çok yansımamıştır. Ancak özellikle eğitim ve kültür alanlarında yeterli olmasa da bir takım yakınlaşma girişimleri gözlenmiştir. Bu çerçevede Milli Eğitim Bakanı Ömer Dinçer Mart ayı içinde Lübnan'da temaslarda bulunmuştur. Dinçer bu ziyaret sırasında Lübnan Başbakanı Necip Mikati ile görüştiklerini, iki ülke arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi için görüş alışverişinde bulduklarını belirtmiştir. Asıl önemli görüşmenin Lübnan Eğitim Bakanı ile olduğunu belirten Bakan Dinçer, şu ifadeleri kullanmıştır: “Biz Türkiye olarak burada bir okul açmak istiyoruz. Ve bir de meslek lisesi açmak istiyoruz. Bu bölgelerde özellikle Türkmenlerin yaşadığı köyler var. Buralara yakın yerlerde çocuklarımızın eğitimiyle alakalı hazırlık yapmak istiyoruz. Yine kendilerinden Türkçe'nin yabancı dil olarak okullarda okutulmasıyla ilgili bir talebimiz oldu. Bunu ilettik.”²

Türkiye, Ortadoğu ülkelerine yönelik kapsayıcı politikalarının bir sonucu olarak Lübnan ile kültürel ilişkilerin mezhep ve etnik kimlikten bağımsız olarak geliştirilmesine de özen göstermiştir. Mezhep farklılıklarından kaynaklanan toplumsal fay hatlarına dayalı bir politika izlemeyen ve bu yönüyle İran ve Suriye'den ayrılan Türkiye her mezhep ve etnik gruba aynı mesafede durmaya çaba göstermiştir. Bu çerçevede Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, Lübnan Maruni Patriği Beşara Rai görüşmüştür. Görüşmede Davutoğlu Türkiye toplumunun Lübnan toplumuyla yakın kültürel bağlarına dikkati çekerek, “21. yüzyılda daha sık görüşmemiz lazım” ifadesini kullanmıştır. Patrik Rai, Bakan Davutoğlu'nun daveti üzerine Türkiye'de bulunmaktan duyduğu memnuniyeti ifade ederek teşekkür etmiştir. Rai ayrıca, daha önce Osmanlı İmparatorluğu döneminde 1876 yılında Lübnan Maruni Patriği Meşal'in bir ziyaret gerçekleştirdiğini, kendi ziyaretinin ikinci ziyaret olduğunu hatırlatmıştır.³

Türkiye ile Lübnan arasında 2012 yılı içinde meydana gelen önemli krizlerden bir tanesi Aydın Tufan Tekin isimli bir Türk vatandaşının El Mikdad aşireti üyelerince kaçırılması olmuştur. Aşiret üyeleri Suriye'de kaçırılan Hasan Mikdad'a zarar verilmesi halinde Tekin'i öldüreceklerini açıklamışlardır.

Bunun üzerine Türk Dışişleri Tekin'in serbest bırakılması için devreye girmiştir.⁴ Bu aslında basit bir kaçırma olayından ziyade Suriye'de devam eden çatışmanın etnik ve sosyal boyutunun ne kadar geniş olduğunu göstermektedir. Türkiye'nin meseleye yakın ilgisi de bunu teyit eder niteliktedir. Diğer bir deyişle Suriye'deki kriz sadece Suriye'de kalmamış, Lübnan ve Türkiye'de yaşayan etnik ve dini grupları da etkileyecek şekilde genişlemiştir.

Konu ile ilgili bir basın toplantısında konuşan Cumhurbaşkanı Abdullah Gül şu ifadeleri kullanmıştır: "Lübnan'da kaçırılmış olan Türk vatandaşımızın durumuna tabi ki çok üzüldük. Suriye'de kaçırılan bazı Lübnanlılarla, Lübnan'da kaçırılan vatandaşımızın arasında hiçbir ilişki yok. Önce bunu ayırt etmek gerekir. Suriye'de kaçırılan Lübnanlılara bizim herhangi bir müdahalemiz söz konusu değil ama onların da kurtulması için çok büyük gayret içindeyiz. Bütün imkânlarımızı kullanıyoruz."⁵ Türk Dışişleri Bakanlığı da bir taraftan Tekin'in kurtarılması için harekete geçerken bir taraftan da Türk vatandaşlarının zorunlu kalmadıkça Lübnan'a seyahat etmekten kaçınmaları" tavsiyesinde bulunmuştur.⁶ Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu ayrıca Lübnan'da kaçırılan Türk vatandaşlarıyla ilgili olarak Lübnan Meclis Başkanı Nebih Berri'yi arayarak telefonla görüşmüştür. Davutoğlu görüşmede, rehinelere bir an önce serbest bırakılması için gerekli teşebbüslerde bulunulmasını istemiştir.⁷ Türkiye'nin bu girişimleri sonuç vermiş ve kısa bir süre sonra Türk işadamı Aydın Tufan Tekin serbest bırakılmıştır.⁸ Aynı tarihlerde Lübnan'da esir tutulmakta olan tır şoförü Abdülbasit Aslan isimli bir Türk vatandaşı da serbest bırakılmıştır.⁹

Türk-Lübnan siyasi ilişkilerinde kaçınılmaz olarak Suriye krizi 2012 yılında önemli bir yer tutmuştur. Suriye'de muhaliflerden yana açık bir tavır benimseyen Türkiye'ye karşılık hassas dini ve etnik dengeleri gözetmek zorunda olan Lübnan kriz konusunda son derece belirsiz bir tutum benimsemek zorunda kalmıştır. Türkiye buna rağmen kriz ile yakından ilgili bir devlet olması hasebi ile Lübnan ile Suriye meselesini gündeme almıştır. Örneğin resmi bir ziyaret için Türkiye'ye gelen Lübnan Cumhurbaşkanı Mişel Süleyman ile Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün görüşmesinde Ortadoğu'daki gelişmeler ve Suriye'de yaşanan şiddet olayları ele alınmıştır.¹⁰

Suriye Krizi ve Lübnan

Suriye'deki krizden yakından etkilenen bölge ülkelerinin başında Lübnan gelmektedir. Gerek Suriye'nin bu ülkeye yakın ilgisi ve gerekse de farklı gruplar aracılığı ile Suriye ve İran'ın bu ülkede farklı etnik ve mezhep grupları üzerinde etkin oluşu Suriye krizindeki tarafların arasındaki husumetin bu ülkede de farklı seviyede de olsa baş göstermesine neden olmuştur. Lübnan'da yerleşik Alevi ve Şiiiler Esad rejimi lehine bir tutum benimserken Sünniler ise muhaliflere sempati beslemiştir. Bu da bu gruplar arasında zaman zaman şiddetli çatışmalara varan anlaşmazlıklara neden olmuştur.

Yaklaşık bir yıldır Suriye'deki şiddet ve çatışma Lübnan'ı da çok yakından ilgilendirmeye başlamıştır. Şubat ayından itibaren Alevi ve Sünni gruplara mensup Lübnanlılar özellikle ikinci büyük şehir Trablus'ta sıklıkla çatışmaya girmişlerdir. Şiddet bazen Suriye'deki Lübnanlı Şiiilerin kaçırılması ile bağlantılı olarak gerçekleşmekte ve her iki taraftan önde gelen isimlerin sağduyu çağrılarına rağmen şiddetin önüne geçilememektedir. Bu durumda Suriye'dekine benzer bir çatışmanın Lübnan'da ortaya çıkmasının an meselesi olduğuna dair yorumlar yapılmaktadır.¹¹ BM Özel elçisi Kofi Annan da Lübnan'daki çatışmaların organize bir savaşa dönüşme potansiyeli taşıdığı uyarısında bulunmuştur.¹²

Örneğin Lübnan'ın ikinci büyük kenti Trablus'ta, Suriye yönetimi yanlısı ve karşıtı bölgelerde çıkan çatışmalarda 12 kişi hayatını kaybetmiş, 50 kişi de yaralanmıştır.¹³ Benzer şekilde Lübnan'ın kuzeyindeki Trablus kentinde, Esad rejimi yanlıları ile karşıtları arasında çıkan çatışmalarda 7 kişi ölmüştür. Ayrıca aynı çatışmalarda 70'ten fazla kişinin yaralandığı bildirilmiştir.¹⁴ Ülkede meydana gelen çatışmalar çok ciddi boyutlarda değilse de yıl içinde zamana yayılması ve daha şiddetli bir çatışmaya dönüşme potansiyeli taşıması endişelere neden olmuştur. Nitekim yıl boyunca çatışmaların en fazla yaşandığı Trablus kentinde Aralık ayında da çatışmalar meydana gelmiştir. Trablus kentinin birçok yerinde daha önce meydana gelen çatışmaların izlerini görmek mümkündür. Bu da gelecekte Lübnan'da neler olabileceği ile ilgili önemli ipuçları taşımaktadır.¹⁵ Alevi ve Sünni mahallelerinde ateşli silahların patlaması ile başlayan çatışmalar sonucu iki kişi hayatını kaybederken 10'dan fazla kişi de yaralanmıştır.

Trablus, çoğunluğu Sünni bir kent olmasına rağmen şehrin kıyı şeridinde Aleviler yaşamaktadır. İki grup arasında Suriye'deki rejim ile muhaliflerin desteklenmesi konusunda anlaşmazlık meydana gelmekte ve bu anlaşmazlık zaman zaman sıcak çatışmaya dönüşmektedir.¹⁶ Mayıs ayı içinde bu şehirde Aleviler ile Sünniler arasında meydana gelen bir çatışmada en azından üç kişi ölmüştür.¹⁷ Dolayısıyla asıl endişe özellikle Sünniler ile Aleviler arasında Suriye'deki kriz üzerinden kitlesel bir çatışmanın başlaması ile ilgilidir. Ülkede bu endişeyi doğrulayan çok sayıda şiddet olayı yaşanmıştır. Örneğin Güney Lübnan'da meydana gelen çatışmada ise 3 kişi ölümlerine 5 kişi yaralanmıştır. Şii ve Sünni silahlı kişiler arasında meydana gelen çatışma Suriye'deki krizin ülkeye sıçradığını göstermesi bakımından önem taşıyor.¹⁸

Uzunca bir süre aslında görece bir barış dönemi yaşayan ve mezhep gerilimlerinin giderek absorbe edildiği Lübnan'da Suriye'deki iç savaş mezhep farklılıklarını yeniden su yüzüne çıkarmıştır. Mezhep aidiyetinin ön plana gelmeye başladığı bu dönemde taraflar adalet duygusuna sahip olmamakta, gerçek suçludan ziyade kendi mezhep üyelerinin kimliğine atıfta bulunmaktadırlar. Diğer bir ifadeyle toplumsal gruplar, suçlu bile olsa kendi mezheplerinden bir kimseyi koruma eğilimi göstermektedirler. Bu da devlet kurumlarının terör ve benzeri olaylar ile ilgili olarak almış olduğu kararları son derece tartışılabilir hale getirmektedir. Örneğin, önde gelen Sünni din adamlarından Ahmet

Abdülvahit'in bir askeri kontrol noktasında öldürülmesi ile bağlantılı olduğu düşünülen üç polis memuru ve sekiz askerin serbest bırakılması sonrasında ciddi gösteriler yaşanmıştır. Gösterilerde silahlı protestocular sokaklarda gövde gösterisi yapmıştır. Gösteriler sırasında bariyerler yerlerinden sökülmiş ve silahlar ateşlenmiştir. Bu şekilde askeri güç gösterisi yapılmıştır.¹⁹

Söz konusu olay birçok açıdan aslında ders verici niteliktedir. Kuzey Lübnan'da meydana gelen olayda kontrol noktasında durmayı reddeden konvoyda ateş eden askerler bir Sünni din adamı ile konvoyda bir kişinin ölümüne neden olmuşlardır. Bu olayı takip eden çatışmalar, son yılların en kötüsü olarak nitelendirilmiştir. Suriye'deki çatışmanın Lübnan'a da sıçrayacağı yönündeki endişeler bu olayla birlikte artarken bir grup Lübnanlı Şii hacının Halep'te kaçırılması da yine Beyrut'ta Şiiler arasında öfkeye neden olmuştur. Öfkeli Şiileri Hizbullah lideri Hasan Nasrallah yatıştırırken BM Genel Sekreteri Ban Ki-Moon endişesini ifade etmiş ve Suriye'deki çatışmanın bütün bölgede bir iç savaşa neden olabilecek potansiyeli taşıdığı altını çizmiştir. Benzer şekilde Suudi Kral Abdullah da Lübnan'daki mezhep çatışmasının endişe verici boyutta olduğunu belirtmiştir.²⁰

Suriye krizi ile bağlantılı olarak ülkede meydana gelen çatışmalar ABD'nin de gündeminde yer almıştır. Amerikan Dışişleri Bakanı Hillary Clinton yaptığı bir basın açıklamasında ABD'nin Suriye'deki gelişmelerin Lübnan'daki istikrarsızlığına katkısından duyduğu endişeyi ifade etmiştir. Bu çerçevede bütün dini ve etnik gruplara özellikle BM Güvenlik Konseyi'nin 1559 ve 1701 sayılı kararlarına uyma çağrısı yapan Clinton ayrıca ABD'nin birleşik, istikrarlı, egemen ve bağımsız bir Lübnan istediğinin altını çizmiştir.²¹ Batılı güvenlik kaynakları da Lübnan'daki durumun son derece hassas olduğunu ifade ederek ülkenin bölgesel ve uluslararası güçlerin çatışma alanına dönüşmesinden duydukları endişeyi dile getirmişlerdir.²²

Suriye'ye komşu olan Lübnan ayrıca bu ülkeden çatışmalar nedeniyle kaçan mülteci ve sığınmacılar nedeniyle de krizden ciddi bir biçimde etkilenmiştir. BM Mülteciler Yüksek Komiserliği Temmuz ayı ortalarında sadece ki gün içinde Şam'da yaşayan 30 bin kişinin Suriye'deki çatışmalardan kaçarak Lübnan'a sığındığını açıklamıştır.²³ Gerek çatışmaların kendisi ve gerekse de sığınmacılar sorunu Lübnan'a geleneksel olarak ilgi duyan Fransa'nın da gündeminde yer almıştır. Fransa Cumhurbaşkanı François Hollande, Beyrut'ta Lübnan Cumhurbaşkanı Mişel Süleyman ile yaptığı görüşmede, "Lübnan, Suriye'deki krizin kurbanı olmamalıdır" diyerek Lübnan yönetimine sahip çıkmıştır. Lübnan Cumhurbaşkanı Süleyman da Suriye'de siyasi çözüm belediklerini, Hollande ile Lübnan'daki Suriyeli mültecilere yardım konusunda hemfikir olduklarını söylemiştir.²⁴

Suriye'den kaçarak Lübnan'a sığınan mülteciler ülkede bir dizi sorunun ortaya çıkmasına neden olmuştur. Lübnan İçişleri Bakanı Mervan Charbel ülkede suç oranlarının sığınmacıların gelişinden itibaren yaklaşık yüzde 50 arttığını belirtmiştir. İnsanları korkutmak istemediğini, ancak bunun bir gerçek olduğunu ifade eden Charbel Lübnan'ın kuzey komşusu Suriye'deki krizin

ülkedeki iç güvenlik üzerinde son derece olumsuz bir etkiye sahip olduğunun altını çizmiştir. Charbel's göre Suriye vatandaşı sığınmacılar, Lübnan'da hemen hemen her gün suç işlemektedirler.²⁵

Fransa ve Türkiye'nin dışında Suriye krizi ile bağlantılı olarak Lübnan üzerinden mesaj veren bir diğer ülke de İsrail olmuştur. İsrail Dışişleri Bakanı Avigdor Lieberman Brüksel'de düzenlediği basın toplantısında, Lübnan merkezli Hizbullah örgütünün, Suriye'nin kimyasal ve biyolojik silahlarını elde etmesinin 'savaş sebebi' olduğunu söylemiştir. Lieberman toplantıda şu ifadeleri kullanmıştır: "Hizbullah'ın kimyasal ve biyolojik silah edinmek istediği ve bu yönde girişimlerde bulunduğu konusunda elimizde yeterli bilgiler mevcut. Bu kırmızı çizgimiz ve açıkça savaş nedeni."²⁶

Lübnan'da Hizbullah üzerinden belirgin bir etkiye sahip olan ve aynı zamanda Suriye'deki rejimi de destekleyen İran da 2012 yılı içinde Lübnan'a yakın bir ilgi göstermiştir. Suriye'nin başkenti Şam'da, Beşar Esad'la görüş-tükten sonra Lübnan'da ikili temaslarda bulunan İran Meclis Başkanı Ali Laricani Türkiye'ye gelerek Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'la Dolmabahçe'deki Başbakanlık Çalışma Ofisinde bir araya gelmiş ardından da TBMM Başkanı Cemil Çiçek'le görüşmüştür. Laricani, Türkiye ziyaretinden önce Lübnan'ın başkenti Beyrut'ta yaptığı açıklamada, Türkiye-Suriye sınırına Patriot füzeleri yerleştirilmesini eleştirmiştir.²⁷

Arap Baharı sürecine küresel vizyonu ile çok da doğru orantılı olmayan düşük bir profil ile ilgilenen ABD bile Lübnan'ın süreçten, özellikle de Suriye krizinden etkilenmesi karşısında birtakım diplomatik hamleler yapmıştır. Burada ABD'nin dikkatini çeken ve Amerikan dış politikasını kısmen de olsa endişeye sevk eden temel faktör Lübnan'ın bölünmüş etnik ve dini yapısı ve elbette ki bu ülkede özellikle 2006 yılında meydana gelen İsrail saldırısı sonrasında giderek güçlenen Hizbullah'ın varlığı ve ürettiği tehdittir. Ocak ayında BM Genel Sekreteri de Hizbullah'ın sahip olduğu askeri kapasiteye dikkat çekerek bu grubun silahsızlandırılması gerektiğini belirtmiştir. Lübnanlı liderlerle yaptığı görüşmenin ardından düzenlenen basın toplantısında konuşan BM Genel Sekreteri silahsızlanma konusunda herhangi bir ilerleme sağlanamamış olmasından duyduğu endişeyi ifade etmiştir.²⁸ İsrail'in BM nezdindeki büyükelçisine göre ise İran Lübnan'da Hizbullah direnişçilerine para, eğitim ve silah yardımı yaparak bu Şii grubu ülke içinde bir Truva atına çevirmekte ve bu şekilde Lübnan'ı bir terör üssü haline getirmektedir.²⁹

Eylül ayı içinde de Amerikan Dışişleri Bakanı Hillary Clinton ile Lübnan Başbakanı Mikati bir görüşme gerçekleştirmiş ve bu görüşmede başta Suriye krizi olmak üzere özellikle Arap Baharı sürecinde meydana gelen olayları tartışmışlardır. Bu çerçevede ikili özellikle Suriye'deki çatışmadan kaynaklanabilecek herhangi bir olumsuzluğun Lübnan'ın istikrarına yönelteceği muhtemel tehdit ve riskleri görüşmüştür. Bu riskler arasında Suriye'den ayrılıp Lübnan'a geçen çok sayıda sığınmacı ve mültecinin ürettiği problemler de yer almıştır. Başbakan Mikati söz konusu görüşmede Lübnan'da aşırı uçlar ile ilgili endişelerden söz etmiş ve hem Lübnan'ı ve hem de civar bölgeleri

istikrarsızlaştıracak operasyonlar için kuzeyin potansiyel bir platform olarak kullanılması ihtimaline atıfta bulunmuştur. Dışişleri Bakanı Clinton da ülkenin güneyinde Hizbullah kaynaklı önemli bir risk ve tehdidin bulunduğunu ifade etmiş ve bu örgütün güney bölgesini Suriye'yi istikrarsızlaştırmak için kullanmaya çalıştığını iddia etmiştir.³⁰

Aslında ABD doğrudan doğruya Suriye krizinin dışında da Lübnan'a destek vermeye çalışmıştır. Burada ABD'nin temel motivasyonu bu ülkede hassas dengeler üzerine kurulu istikrarın devamını temin etmek olmuştur. Bu çerçevede ABD istikrarlı, egemen ve bağımsız bir Lübnan'ın devamı için son derece güçlü bir destek verdiğini defalarca ifade etmiştir. Bu desteğin somut bir ifadesi olarak da ABD Lübnan Silahlı Kuvvetleri'ne İç Güvenlik Güçlerine yardım etmiş ve bu birimler ile işbirliği programları gerçekleştirmiştir.³¹ Lübnan'da iç istikrar için ABD Dışişleri Bakanlığı halihazırda görevde olmayan ama Lübnan politikasında etkin olan isimler ile bile temasta olmuştur. Örneğin Bakan Vekili William Burns eski Lübnan Başbakanı Fuad Sinyora ile görüşmüştür. İkili bölgede ve Lübnan'da devam edegelen gelişmeler hakkında görüşmüşlerdir. Görüşmede ABD'li temsilci, Washington'un Lübnan'ın istikrarına verdiği önemin altını çizmiştir.³²

Aslına bakılırsa birçok ülke Hizbullah'ı ve bu arada da Esad rejimini Lübnan'ı istikrarsızlaştırmaya çalışmakla suçlarken benzer bir suçlamayı da Suriye yönetimi yapmıştır. Yani aslında ortada en azından kısmen de olsa algıları yönetmeye yönelik psikolojik bir harpten de söz etmek mümkündür. Suriye yönetimi silahlı "terörist gruplar"ın Lübnan'daki destekçilerinden Suriye sınırında silah aldıklarını iddia etmiş ve bu konuyu BM'ye götürmüştür. Suriye'nin BM nezdindeki büyükelçisi BM Güvenlik Konseyi ve BM Genel Sekreteri Ban Ki-Moon'a bir mektup göndererek başta Lübnan olmak üzere komşu devletlerden Suriye'ye silah sokulduğunu iddia etmiştir.³³

Lübnan'daki siyasi dengeler öylesine hassas ki Lübnan devlet yönetimi bazen Suriye'deki kriz ile ilgili olarak muhalifleri bazen de dolaylı da olsa rejimi destekler açıklamalar yapmak zorunda kalmaktadır. Örneğin etnik ve dini dengeler nedeniyle Lübnan Arap Ligi'nin Suriye planını eleştirmiştir. Beşar Esad'ın istifasını öngören planı "dengesiz" olarak niteleyen Lübnan Kahire'de planın görüşüldüğü toplantıda da planı onaylamayı reddetmiştir. Lübnan Dışişleri Bakanı Adnan Mansur, özellikle Esad'ın düşmanları tarafından işlenen şiddet eylemlerinin gözden kaçırıldığını iddia etmiştir.³⁴

Her ne kadar dini ve siyasi grupların hemen hemen hepsi Suriye'de istikrar istediklerini ifade ediyorsa da Suriye rejimi ve muhalefet ile ilişkilerin nasıl yürütüleceği ile ilgili bu gruplar arasında herhangi bir oydaşma bulunmamaktadır. Suriye'deki gelişmeleri yakından takip eden Lübnan yönetimi buna karşılık Batılı ülkelerin ve Arap Ligi'nin Esad'a yaptıkları istifa çağrısına katılmamıştır. Lübnan yönetimi açık bir şekilde Suriye'deki krizi çözmek üzere uluslararası toplumun müdahalesine onay verecek bir BM kararını hiçbir zaman desteklemeyeceğini ifade etmiştir. Burada temel korku böylesi bir müdahalenin ülkede son derece kötü sonuçlara yol açacağı düşüncesidir.

Suriye krizi ilk defa BM Güvenlik Konseyi'ne gündemine geldiğinde Lübnan Suriye'yi kınayan başkanlık açıklamasına katılmamış ve aynı tavrı sonraki dönemde de sürdürmüştür. Bu çerçevede Dışişleri Bakanı Adnan Mansur Tunus'ta gerçekleşen Suriye'nin Dostları toplantısına Lübnan'ın katılmayacağını ifade etmiştir. Mansur, temel hareket noktalarının Suriye'deki gelişmelerden Lübnan'ı uzak tutmak olduğunu açıklamıştır.³⁵

Terör ve Güvenlik

2012 yılı içinde ülkede geçmiş yıllara oranla daha az olsa da önemli terör olayları yaşanmıştır. Özellikle farklı siyasi ve mezhep gruplarının önde gelen isimlerine yönelik suikast girişimleri ve terör eylemleri siyasi şiddete bağlı gerilimin artması ile ilgili ciddi endişelere yol açmıştır. Bu olaylar içinde en önemlilerinden birisi 4 Nisan tarihinde Lübnan Güçler Partisi lideri Samir Geagea'ya yönelik suikast girişimidir. Geagea'nın, özellikle Suriye'deki Esad rejimine ciddi muhalefeti ve Hizbullah'ın Lübnan'daki istikrarsızlaştırma politikalarına yönelik eleştirilerinden dolayı hedef alındığı öne sürülmüştür.³⁶ Söz konusu saldırı ABD tarafından şiddetle kınanmıştır. ABD Dışişleri Bakanlığı ayrıca Lübnan'ın Akkar şehrinde bir ordu kontrol noktasında Şeyh Ahmet Abdulvehhap ve Şeyh Muhammed Hüseyin Merheb'in öldürülmelerinden duyduğu endişeyi dile getirmiştir. Bir mezhep geriliminden ayrıca endişe duyan Amerikan Dışişleri Bakanlığı taraflara sükûnet çağırısı yapmıştır.³⁷

Geçmişte ciddi bir iç savaş yaşayan ve bu savaşta ciddi tahribata uğrayan Lübnan, günümüzde de terör eylemlerinin hedefi durumundadır. Bu nedenle de teröre ve etnik çatışmalara karşı son derece hassas sayılabilecek bir tutum benimsemektedir. Bu tutumu, bölge ile ilgilenen aktörlerce de teyit edilmekte ve desteklenmektedir. Örneğin ABD Ekim ayı içinde Beyrut'ta meydana gelen bir terör saldırısını resmen ve güçlü bir şekilde kınamıştır.³⁸ Aynı saldırıyı eski Lübnan Başbakanı Saad Hariri de bir terör eylemi olarak tanımlamıştır. Hariri'ye göre bu saldırı Lübnan'ın istikrarını hedef almıştır.³⁹

Lübnan makamları bu çerçevede ülkede ses getiren terör eylemleri düzenlemek amacıyla olduğunu iddia ettikleri Michel Samaha'yı tutuklamışlardır. Lübnan eski Enformasyon ve Turizm Bakanı olan Samaha'nın Ağustos ayı içerisinde Lübnan'ın önde gelen dini ve siyasi figürlerine yönelik suikast girişimlerinin arkasında olduğu iddia edilmiştir. ABD'nin de terörist olarak tanımladığı Samaha'nın Suriye rejimi adına Lübnan'da bir mezhep çatışmasının zeminin oluşturmak için çaba gösterdiği düşünülmektedir. Bu çerçevede Samaha ayrıca Lübnan'da planlanan saldırılar ile ilgili olarak ülkeye patlayıcı getirmek ile de suçlanmıştır. ABD ayrıca Samaha'nın mal varlığını dondurma kararı almıştır. Amerikan Hazine Bakanlığı da bir açıklama yayımlayarak Samaha'nın uluslararası bir terörist olarak değerlendirildiğini ve Lübnan'da istikrarsızlığa neden olacak eylemlerin arkasında bir figür olarak görüldüğünün altını çizmiştir.⁴¹ Ancak kimi yorumlara göre Samaha Esad rejimi ile olan yakınlığından ötürü bu tutuklama ile cezalandırılmıştır.

Lübnan'ın en çok aranan teröristlerinden birisi olan Abdül Gani Cevher, bir bomba yerleştirmeye çalışırken kendisini öldürmüştür. Her ne kadar teröristin ölmüş olması sevince neden olmuşsa da Suriye'de muhaliflere yardımcı olurken bombanın patlamış olması birtakım endişeleri de beraberinde getirmiştir. Radikal bir Sünni oluşum olan Fetih el-İslam adlı örgütün liderlerinden birisi olan Cevher Suriye'de meydana gelen olayda hayatını kaybetmiştir.⁴³ El Kaide ile bağlantılı olduğu düşünülen iki Malezya vatandaşı terör şüphelisi Lübnan'da tutuklanmıştır.⁴⁴ Ocak ayı ortalarında ise ABD'nin uyarısı üzerine iki Lübnan vatandaşı terörist muhtemel bir terör saldırış öncesinde Tayland'da tutuklanmıştır. Teröristlerin Hizbullah üyesi olduğu ifade edilmiştir.⁴⁵ Yani gerek Sünni ve gerekse de Şii radikal gruplar, siyasi hedefleri doğrultusunda terörü bir araç olarak kullanmaktan çekinmemektedir.

Ancak terör ile ilgili tutuklamaların sahici delillere mi yoksa siyasi endişe ve önceliklere mi dayandığı konusunda ciddi şüpheler bulunmaktadır. Uzunca bir süredir Suriye'de devam eden iç çatışma komşu ülke Lübnan'da da ciddi karışıklık ve problemlere neden olmaktadır. Ülkede Suriye rejimi destekçileri ve karşıtları arasında ciddi bir gerilim bulunmakta ve bu gerilim zaman zaman sıcak çatışmalara dönüşmektedir. Meydana gelen olaylarla bağlantılı olarak Sünni bir İslamcının tutuklanması da gerilimi düşürmemiş, tersine arttırmıştır. Her ne kadar Şadi Mevlevi terör şüphesi ile tutuklanmışsa da destekçileri Mevlevi'nin Suriye muhalefetine sempati duyduğu için tutuklandığını ileri sürmüşlerdir.⁴⁶

Bir istihbarat şefinin öldürülmesi de ciddi gerginliğe neden olmuştur. Söz konusu kişinin cenaze töreni siyasi bir gösteriye dönüşmüş, polis göstericilere karşı şiddet kullanmıştır. Protestocular, hükümet binasını basmaya çalışmış ve hükümeti Suriye'deki rejimin kuklası olmakla suçlamışlardır. Yüzlerce kişi, "Sünnilerin kani kaynıyor" sloganları atarak güvenlik güçleri ile çatışmıştır.⁴⁷ Üst düzey istihbarat görevlisinin ölümünden Suriye sorumlu tutulmuştur. Suriye rejimine açık destek verdiği için Hizbullah da eleştirilerden payını almıştır. Bu çerçevede Lübnan'da ana muhalefet bloku Hizbullah'ın baskın olduğu hükümetin istifası için baskı yapmıştır.⁴⁸

Lübnan hükümeti bu gelişmeler karşısında görece bir çaresizlik içindedir. Hassas siyasi ve mezhepsel dengeleri gözetmek zorunda kalan hükümet bu nedenle çok aktif sayılabilecek bir tutum geliştirememiştir. Lübnan hükümetinin Suriye'deki çatışmaya bakış açısında ülkeyi karışıklıktan koruma endişesi ön plana çıkmıştır. Bu çerçevede Suriyeli mültecilere ancak sınırlı yardım yapmaya karar veren hükümet çatışma boyunca tarafsız kalmaya gayret göstermiştir. Uruguay'a düzenlediği bir ziyaret sırasında Cumhurbaşkanı Mişel Süleyman Lübnan'ın artık bir başka devlet için koruma sağlamayacağını söylemiştir. Açıklamada Süleyman şöyle demiştir: "Artık şu andan itibaren Lübnan'ı, başkalarına mesaj verilen bir platform olarak kullanmaya izin vermeyeceğiz; herhangi bir rejimi veya devleti korumayacağız. Sadece Lübnan'ı ve Lübnanlıları koruyacağız."⁴⁹

Hizbullah'ın Lübnan'da Siyasi ve Askeri Etkisi

Özellikle 2006 İsrail-Lübnan Savaşı'nda yıldızı parlayan ve o günden beri Lübnan siyasetinde giderek etkisini arttıran Hizbullah, İran ile yakın ilişkisi ve Suriye rejimine verdiği destek nedeniyle 2012 yılında ülkede daha merkezi bir yere oturmaya başlamıştır. Lübnan'da iktidarda olan 8 Mart koalisyonunun bir parçası olan Hizbullah, gerek askeri ve gerekse de siyasi açıdan son derece etkin bir konumda bulunmaktadır. 2012 yılında meydana gelen gelişmeler bu etki bağlamında kimi çevrelerde, özellikle de Batı'da endişeleri de beraberinde getirmiştir. Diğer bir deyişle, aslında Lübnan'ın ve kısmen de olsa Ortadoğu'nun artık bir Hizbullah sorunu bulunmaktadır.

Hizbullah'ın aktif militan gücünün 2.000 ile 4.000 arasında olduğu düşünülmektedir. Bu militanların önemli bir kısmı İsrail saldırısına karşı caydırıcı etkisi olması amacı ile Güney Lübnan'da konuşlandırılmış durumdadır. Yine militanların bir kısmı Hizbullah'ın kontrolü altındaki bölgelerde güvenlik bölgelerini korumak amacı ile bu bölgelerde aktif görev üstlenmektedir. Şiilerin yoğun olarak yaşadığı bölgelerde de Hizbullah'ın tam zamanlı militanları güvenliği sağlamaktadır. Hizbullah'ın askeri gücünün bir diğer amacı ise örgütün silah transferini güvence altına almaktır.

Hizbullah'ın etkisi sadece kendi militanları ile sınırlı değildir. Örgütün çok ciddi bir siyasi potansiyeli de bulunmaktadır. Bu çerçevede Şii Emel grubu, Özgür Vatansever Hareketi, Suriye Sosyalist Milliyetçi Partisi ve Marada Hareketi ile işbirliği yapabilme olanağına sahiptir. Bu gruplar özellikle olası bir İsrail saldırısında ya da aşırı Sünni örgütlerin iç savaş çıkarma girişimleri durumunda ortak hareket etmek üzere zımni bir karara varmış gibi görünmektedirler. Suriye'deki iç savaş nedeniyle Lübnan'da bulunan Hizbullah karşıtı örgütler de ciddi bir etkinlik göstermeye başlamıştır. Çoğu Sünni 300 civarında Lübnanlı militan Humus'ta Suriyeli isyancılara destek vermiştir.⁵⁰

Sözlü destek dışında Hizbullah'ın Suriye'deki Esad rejimine desteği henüz sınırlı seviyededir. Devam eden çatışmalarda Hizbullah sadece Suriye'nin Lübnan sınırında Şii yoğunluklu bölgelerde askeri bir görünüm arz etmektedir. Bunda da örgütün temel motivasyonu silah taşıma rotasının güvenliğini sağlamaktır. Ancak yine de belirtmek gerekir ki doğrudan Suriye'deki çatışmalarda yer almasa da Hizbullah Suriye rejimine açık bir destek vermiştir. Mayıs ayında bir törende yaptığı açıklamada Hizbullah lideri Hasan Nasrallah Suriyelileri uyarılmış ve ülkelerinin Irak benzeri bir mezhep savaşının eşiğinde olduğunu belirtmiştir. Cevabı Suriye halkına bıraktıklarını ifade eden Nasrallah, Suriye'nin düşmesini isteyen güçlerin olduğunu ve bu güçlerin Lübnan'daki direniş ve Filistin'in önemli destekçilerinden birisinin yok olmasını hedeflediğini iddia etmiştir.⁵¹

Buna karşılık Lübnan içinde ve dışında Hizbullah'a yönelik çok sert ve ciddi eleştiriler yöneltilmiş ve Hizbullah'ın giderek artan derecede Lübnan için bir istikrarsızlık kaynağı olduğu iddia edilmiştir. Sünni İslamcı Cüddullah örgütünün lideri Şeyh Kenan Naci Trablus'taki çatışmalar sonrasında

yaptığı açıklamada olayların kısmen Suriye'deki çatışma ile bağlantılı olduğunu belirtmiş ve Hizbullah'ın Lübnan ordusu ile Sünnileri karşı karşıya getirmeye çalıştığını iddia etmiştir.⁵² Ülkede giderek derinleşen Sünni-Şii ayrımına dikkat çeken Başbakan Necip Mikati ise farklı mezhep mensuplarını daha dikkatli ve sorumlu davranmaları konusunda uyarmıştır.⁵³ Lübnan Güçleri Partisi lideri Sami Geagea da Müslümanlar arasında çatışmayı körükledikleri suçlamalarını reddederek asıl Hizbullah'ın faaliyetlerinin Sünniler ile Şiiler arasında gerginliğe neden olduğunu iddia etmiştir.⁵⁴

Hizbullah ise bu eleştirileri reddetmiştir. Hizbullah lideri Hasan Nasrallah ise 14 Mart Koalisyonunun bazı Hristiyan üyelerinin ülkede Müslümanlar arasında gerginlik peşinde olduğunu iddia etmiş ve Lübnanlıların bu hassas dönemde son derece duyarlı hareket etmeleri gerektiğinin altını çizmiştir.⁵⁵ Hizbullah lideri ayrıca gerçek bir ulusal savunma stratejisinin Lübnan Ordusu ile direniş arasında işbirliğine dayalı olması gerektiğini ifade ederek muhalefetin sadece Hizbullah'ın silahsızlandırılmasına odaklandığını iddia etmiştir. Muhalefeti suçlayan Nasrallah muhalefetin ABD gündemine uygun hareket ettiğini ileri sürmüştür.⁵⁶

Sonuç

Sünni Başbakan Refik Hariri'nin 2005 yılında bir suikast sonucu ölmesinden bu yana aslında Lübnan iki büyük siyasi kampa bölünmüş durumdadır. Bu kutuplaşmış ve kamplaşmış siyasi dizende her iki taraf da diğer tarafı suçlamakta ve komploların ve vatan hainliği projelerinin içinde yer almakla itham etmektedir. Yönetimdeki 8 Mart Koalisyonu muhalefetteki 14 Mart Koalisyonunun ABD, AB ve Arap Körfez ülkelerinin çıkarlarına hizmet ettiğini savunmaktadır. Buna karşılık iktidardaki 8 Mart koalisyonu da Hizbullah'ın yasadığı bir biçimde silahlanmasına izin verdiği için kınanmaktadır. Ayrıca Hizbullah'ın silahlı Şii üyelerinin faaliyetlerine göz yumulduğu iddia edilmektedir. Her şeyden daha önemlisi ise Hizbullah'ın, Lübnan'ın çıkarları aleyhine olmasına rağmen Suriye ve İran'ın strateji ve politikalarına hizmet ettiği ileri sürülmektedir.

Bunun bir sonucu olarak da her iki kamptan yüzbinlerce kişi bir diğerini suçlamakta ve bu da potansiyel bir çatışma riskini arttırmaktadır. Dolayısıyla aslında 2012 yılı içinde ülkede meydana gelen olayların böylesi bir arka planı bulunmaktadır. Suriye'deki kriz aslında halihazırda var olan ve giderek keskinleşen bir kamplaşma ve kutuplaşmanın alev almasına ve şiddete dönüşmesine katkıda bulunmuştur. Bu çerçevede ilgili aktörler ise daha çok doğrudan Suriye'deki kriz ile ilgilendikleri için Lübnan'ı kısmen de olsa gözden kaçırmışlar ve bu ülkedeki gelişmelere gereken önemi vermemişlerdir.

Ülkede meydana gelen şiddet olayları gerçek bir iç savaş potansiyelinin varlığını gösterirken ülke dışındaki aktörlerin siyasi gelişmeler üzerinde de ne kadar belirleyici olduğuna işaret etmektedir. Bu da haliyle Lübnan'ın gerçek bir devlet vasfına sahip olup olmadığı sorularının sorulmasını da be-

raberinde getirmektedir. Görünürde demokrasisi olan ve işleyen bir devlet yapısına sahip olan Lübnan, mezhep gerilimlerinin su yüzüne çıktığı bu gibi durumlarda geniş bir manevra alanından yoksun kalmakta ve kendi iç siyasetini belirleyen dış aktörlerin politika ve stratejilerini dikkate alarak hareket etmek zorunda kalmaktadır. Bu da uzun vadede devletlik vasfı ile ilgili ciddi sorunların ortaya çıkabileceğine işaret etmektedir.

Ülkede giderek güçlenen Hizbullah hem bu mezhep bölünmesinin ana unsurlarından bir tanesi ve hem de ülkenin en güçlü siyasi ve askeri aktörü olarak belirleyici bir konuma yükselmektedir. Uzun vadede Hizbullah'ı bekleyen en önemli karar ise Lübnan için mi yoksa İran için mi hareket edeceğini belirlemektir. Halihazırda hem doktrin düzeyinde ve hem de siyaseten İran ile yakın bir ilişki içinde olan Hizbullah, Lübnan'da ezici bir güce sahip olursa tercihini Lübnan'dan yana mı İran'dan yana mı kullanacaktır sorusu belki de Lübnan'ın istikrar ve geleceği için en hayati sorulardan birisi durumundadır. Şii Hilali tartışmalarının daha da şiddetli yapılmasının bir etkeni olan Hizbullah'ın yükselişi Suriye krizi ile birlikte Lübnan'ın 2012 yılındaki en önemli yapısal sorunlarından birisi olarak dikkat çekmiştir. Halihazırda gözükene ise Hizbullah'ın ve tabii ki İran'ın hem psikolojik ve hem de materyal bir üstünlüğe sahip olduğudur.

Kronoloji

- **14-15 Ocak 2012:** Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, BM Bölgesel Komisyonlarınca Beyrut'ta düzenlenen "Reform and Transitions to Democracy" başlıklı Yüksek Düzeyli Konferansa katılmak üzere Lübnan'ı ziyaret etmiştir.
- **15-16 Şubat 2012:** Lübnan İlerici Sosyalist Partisi lideri Velid Canbolat, Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu ile istişarelerde bulunmak üzere, partinin Dış İlişkiler Sorumlusu Doreid Yaghi ile birlikte Türkiye'ye bir ziyaret gerçekleştirmiştir.
- **22-23 Mart 2012:** Milli Eğitim Bakanı Ömer Dinçer, Beyrut Yunus Emre Türk Kültür Merkezinin açılışını yapmak amacıyla Lübnan'ı ziyaret etmiştir. Dinçer, ziyareti esnasında Lübnan Başbakanı Necip Mikati ve Lübnan Eğitim Bakanı Hasan Diab'la birer görüşme gerçekleştirmiştir.
- **28-29 Mart 2012:** Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanı Binali Yıldırım, Lübnan İletişim Bakanı Nicolas Sehnavi'nin davetlisi olarak "ArabNet Digital Summit" fuarına katılmak üzere Beyrut'u ziyaret etmiştir. Açılış sonrasında Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanı ile Lübnan İletişim Bakanının başkanlıklarında heyetler arası görüşmeler gerçekleştirilmiştir.
- **17 Temmuz 2012:** Lübnan Cumhurbaşkanı Mişel Süleyman, Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün davetine icabetle 17 Temmuz 2012 tarihinde Türkiye'yi ziyaret etmiştir. Konuk Cumhurbaşkanı, Türkiye Cumhurbaşkanı ve Başbakan Sayın Recep Tayyip Erdoğan ile birer görüşme gerçekleştirmiştir.
- **16 Ağustos 2012:** Lübnan'da 20'den fazla Suriyeliyi ve Türk vatandaşı Aydın Tufan Tekin'i kaçıran El Mikdad aşireti, Suriye'de kaçırılan aile üyeleri Hasan Mikdad'a zarar verilmesi halinde Tekin'i öldüreceklerini açıkladı. Tekin'in serbest bırakılması için Dışişleri Bakanlığı devreye girdi.
- **13 Eylül 2012:** Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, Lübnan'da esir tutulan TIR şoförü Abdülbasit Aslan'ın serbest kaldığını açıkladı.
- **8-11 Ekim 2012:** Lübnan Ekonomi Bakanı Nicolas Nahas, 8-11 Ekim tarihlerinde İstanbul'da yapılan Ekonomik ve Ticari İşbirliği Daimi Komitesi (ISEDAK) 28. Toplantısına katılmak üzere 9-11 Ekim 2012 tarihlerinde Türkiye'yi ziyaret etmiştir.

Notlar

- 1 The UN Refugee Agency: <https://data.unhcr.org/syrianrefugees/country.php?id=122>
- 2 BYEGM, Ayın Tarihi, 23 Mart 2012.
- 3 BYEGM, Ayın Tarihi, 30 Mart 2012.
- 4 BYEGM, Ayın Tarihi, 16 Ağustos 2012.
- 5 BYEGM, Ayın Tarihi, 17 Ağustos 2012.
- 6 BYEGM, Ayın Tarihi, 17 Ağustos 2012.
- 7 BYEGM, Ayın Tarihi, 18 Ağustos 2012.
- 8 BYEGM, Ayın Tarihi, 11 Eylül 2012.
- 9 BYEGM, Ayın Tarihi, 13 Eylül. 2012.
- 10 BYEGEM, Ayın Tarihi, 17 Temmuz 2012.
- 11 Zahbia Yousuf and Marie-Jöelle Zahar, *Open Democracy*, 14 Eylül 2012.
- 12 "Clashes in Lebanon raise 'spillover' fears from Syrian conflict," *Azstarnet*, 3 Haziran 2012.
- 13 BYEGM, Ayın Tarihi, 3 Haziran 2012.
- 14 BYEGM, Ayın Tarihi, 22 Ağustos 2012.
- 15 "Syrian conflict risks stoking sectarian violence in Lebanon," *ITV News*, 23 Mayıs 2012.
- 16 "Fatal sectarian clashes in Lebanon's Tripoli," *Al Jazeera*, 5 Aralık 2012.
- 17 "Deadly sectarian violence erupts in Lebanon," *Globalpost*, 13 Mayıs 2012.
- 18 "Sectarian violence in southern Lebanon leaves at least 3 dead, 5 wounded," *CTV News*, 11 Kasım 2012.
- 19 Inter Press Service, 30 Temmuz 2012.
- 20 "Egypt's Historic Elections, Violent Eruptions in Lebanon and Yemen," <http://blogs.cfr.org>. Erişim 24 Mayıs 2012.
- 21 Hillary Rodman Clinton, "The Situation in Lebanon," Press Statement, US Department of State, Washington, 25 Mayıs 2012.
- 22 "Report: Extremists Plotting to Target Foreign Interests in Lebanon," *Naharnet*, 21 Nisan 2012.
- 23 BYEGM, Ayın Tarihi, 21 Temmuz 2012.
- 24 BYEGM, Ayın Tarihi, 4 Kasım 2012.
- 25 "Lebanon's crime rate 50 pct up due to Syrian refugee surge: minister," *Trend*, 26 Nisan 2012.
- 26 BYEGM, Ayın Tarihi, 24 Temmuz 2012.
- 27 BYEGM, Ayın Tarihi, 24 Kasım 2012.
- 28 "Disarm Hezbollah, UN chief tells Lebanon," *Jerusalem Post*, 13 Ocak 2012.
- 29 "Iran is transforming Lebanon 'into an outpost for terror': Israel," *National Post*, 10 16 Ekim 2012.
- 30 "Background Briefing on Secretary Clinton's Bilateral Meetings With Lebanese Prime Minister Miqati and UN Secretary General's Special Representative for Syria Brahimi," Special Briefing, Office of the Spokesperson, US Department of State, 25 Eylül 2012.
- 31 William J. Burns, "Remarks to the Press," Deputy Secretary, US Department of State, 13 Temmuz 2012.
- 32 "Deputy Secretary Burns' Meeting with former Lebanese Prime Minister Siniora, Media

Note, Office of the Spokesperson, US Department of State, Washington DC, 14 Kasım 2012.

- 33 "Syria tells UN arms reaching "terrorists" from Lebanon," *AlertNet*, 26 Mart 2012.
- 34 "Lebanon criticizes Arab League move on Syria," *Reuters*, 23 Ocak 2012.
- 35 "Decision Time for Lebanon," *Foreign Policy Journal*, 24 Şubat 2012.
- 36 Marc C. Toner, "Assassination Attempt Against Samir Geagea," Press Statement, Acting Spokesperson, Office of the Spokesperson, US Department of State, Washington DC, 5 Nisan 2012.
- 37 Marc C. Toner, "Violence in Lebanon," Press Statement, US Department of State, Washington DC, 21 Mayıs 2012.
- 38 "Acts of Terrorism in Beirut," Secretary of State, US Department of State, Washington DC, 19 Ekim 2012.
- 39 "Hariri says Beirut blast an 'act of terror,' *The Daily Star*, 19 Ekim 2012.
- 40 "Designations of Michel Samaha," Media Note, Office of the Spokesperson, US Department of State, Washington DC, 17 Aralık 2012.
- 41 "From Lebanese Minister Added to US Terror List," *Al Monitor*, 21 Aralık 2012.
- 42 "The Arrest of Michel Samaha: A Bold Mysterious Move," *Al Akhbar*, 10 Ağustos 2012.
- 43 In Syria, Lebanon's Most Wanted Sunni Terrorist Blows Himself Up," *Time*, 23 Nisan 2012.
- 44 "2 Malaysian 'terrorist suspects' arrested in Lebanon," *YaLibnan*, 28 Ekim 2012.
- 45 "Two Lebanese terror suspects arrested," *The Nation*, 13 Ocak 2012.
- 46 "Syrian conflict stokes sectarian violence in Lebanon," *France24*, 14 Mayıs 2012.
- 47 "Beirut funeral erupts in chaos," *Azstarnet*, 22 Ekim 2012.
- 48 "Lebanese opposition: Government must fall," *Azstarnet*, 25 Ekim 2012.
- 49 "Lebanon will no longer protect any other state: Sleiman," *Daily Star*, 7 Ekim 2012.
- 50 "What is Hezbollah's Role in the Syrian Crisis?" *Terrorism Monitor*, c. 10, n. 20, Jamestown Foundation, 2 Kasım 2012.
- 51 "Preparing for a Post-Assad Middle East: Hezbollah's Syrian Dilemma," *Terrorism Monitor*, c. 10, n. 12, Jamestown Foundation, 15 Haziran 2012.
- 52 "Hezbollah, March 8 want to split Sunnis from Army: Jundallah," *Daily Star*, 13 Haziran 2012.
- 53 "Mikati warns against divisions in Sunni community," *Daily Star*, 21 Aralık 2012.
- 54 "Geagea blames Hezbollah for inter-Muslim tensions," *Daily Star*, 15 Kasım 2012.
- 55 "Nasrallah: Some Christian parties seek inter-Muslim strife," *Daily Star*, 12 Kasım 2012.
- 56 "Hezbollah says own defense strategy will protect Lebanon," *Daily Star*, 1 Ağustos 2012.